

dicari in quale, quia prædicatur in quale quid, id est, essenziale, et constituens rei essentialiam. Unde constat omnia prædicata accidentalia, qualiacunque sint, excludi a quod quid erat esse, quia non prædicantur per se primo de re.

Q. 2. Secundo, hic quæri potest an accidentia habeant quod quid erat esse, id est, an definiri possint, et quomodo. Quam rem latissime tractat Aristoteles hic, text. 42 et sequentibus, et toto cap. seq. Sed vix potest hic esse quæstio de re, sed de nomine tantum. Summa ergo eorum, quæ Aristoteles tradit, in hoc continetur. Quod si metaphysice loquamur de quod quid erat esse, id est, de essentia, constat accidentalia aliquam habere realem essentialiam, sicut sunt entia realia, nam ens per essentialiam in ratione entis constituitur. At sicut accidentalia analogice et secundum quid sunt entia, ita solum habet essentialiam secundum quid, et cum eadem proportionali analogia.

Atque hinc ulterius loquendo logice de quod quid erat esse, id est, de definitione, eadem proportione constat esse dicendum accidentia posse aliquam definitionem habere, nam habent realem essentialiam et metaphysice non omnino simplicem; omnis autem essentialia realis et composita potest oratione aliqua et expressa mentis conceptione declarari; et hoc est definiri. Item accidentia habent sua propria genera et differentias; ergo per ea definiri possunt. Sicut autem essentialia accidentalis est imperfecta, ita nonnisi imperfecte potest definiri. Quæ imperfectio consistere potest, vel in eo quod genus et differentia ejus in latitudine entis valde incompleta sunt et imperfecta, multo magis quam sit genus animæ, vel materiæ; vel certe in eo quod non possunt definiri accidentia, nisi ponendo in definitione aliquod additum, ut per ordinem ad illud talis essentialia declaratur. Quomodo superius dictum est substantiam esse priorem definitione accidente, quia non potest accidens, nisi per substantiam definiri. Nam ut definitio ejus vere ac proprie declaret essentialiam ejus, necesse est ut per aliquam habitum nem ad substantiam illam explicet, de qua re diximus disp. 37, sect. 4.

Illud autem adverte, videri in hoc textu Aristotelem al quando loqui de ente per accidens, aliquando vero de accidente: de quibus tamen non est omnino eadem ratio in ordine ad definitionem. Nam ens per accidens ut sic revera non habet definitionem,

sed per plures definitiones seu aggregatum definitionum explicandum est, quia sicut non est ens, sed entia, ita non habet essentialiam, sed essentialias, et idem proportionaliter est de definitione. Accidens vero proprie sumptum, est ens per se (inquam), non prout distinguitur contra in alio, sed prout distinguitur contra per accidens; seu est per se non in ratione entis, sed in ratione unius, et ita una etiam definitione definiri potest, non tamen omnino perfecte una, quia in ea ponendum est aliquod additum, et quoad hoc comparatur aliquo modo enti per accidens.

CAPUT V.

SOLVUNTUR DUBITATIONES CIRCA DEFINITIONES ACCIDENTIUM.

Quæst. unica. Hic nihil occurrit notatione dignum præter regulam quamdam, quæ communiter ex hoc cap. colligitur, nempe non committi nugationem cum accidens in concreto adjective conjungitur subjecto quod connotat, ut cum dicitur, nasus simus, aut capillus crispus, aut etiam corpus album; hæc enim regula non solum in accidentibus propriis, ut quidam significant, sed etiam in communibus locum habet respectu adæquati subjecti, quod connotant. Nam horum omnium eadem est ratio apparentis nugationis, eo quod altera dictio videatur idem significare, quod utraque simul; nam *album* significat corpus disgregativum visus, et *simum* nasum curvum; unde fit argumentum, loco nominis posse poni definitum, atque ita perinde esse dicere *capillus crispus*, quod capillus talis figuræ.

Nihilominus certum est quod Aristoteles docet, in his non committi nugationem, quod satis constat ex communi modo loquendi, qui proprius et non abusivus censetur. Ratio vero est, quia hæc concreta non significant de formali subjecta, sed tantum ea connotant, et quando adjective seu ex parte prædicati ponuntur, proprie non ponuntur ratione formalis significati, sed ratione formalis tantum quod applicant materiali, et ideo non fit ulla repetitio seu nugatio. Neque etiam in his licet totam definitionem ipsius accidentis concreti ponere loco ipsius concreti adjectivi, quia in sua definitione includit (ait D. Thom. hic) aliquid quod est extra essentialiam suam. Vel clarius, quia in definitione ponitur ipsum subjectum seu materiale loco generis, et tamen in prædicatione vel compositione cum

ipso materiali, solum adjungitur ratione formalis.

CAPUT VI.

AN QUOD QUID EST SIT IDEM CUM EO CUIUS EST.

Hoc capite tacite probat Aristoteles propter esse individuorum non esse necessarias separatas quidditates, quia quod quid est non separatur ab eo cuius est, de qua re multa in expositionem hujus capituli dicimus disp. 34, sect. 3, ubi de natura et supposito eorumque distinctione agimus; solum advertatur diligenter quid intelligat Aristoteles per *quod quid est*, et quid sit id cum quo illud comparat; nam ex horum intelligentia pendet sensus Aristotelis et explicatio quæstionis. Igitur per *quod quid erat esse*, intelligit Aristoteles definitionem essentialiam rei: eodem enim modo hic accipit *quod quid est*, quo in præcedentibus capitibus, ut manifeste patet ex connectione contextus, et in superioribus semper hoc sensu egerat de quod quid, et quoad hanc partem omnes expositores conveniunt.

Quidam vero aiunt Aristotelem comparare quod quid cum definito. Sed obstat, quia secundum hunc modum non solum in substantiis, sed etiam in accidentibus, quod quid est, esset idem cum eo cuius est; quod Aristoteles negat. Et sequela patet, quia in omnibus rebus definitum esset idem cum sua definitione, et e converso. Respondent non negare hoc Aristotelem in accidentibus, sed in entibus per accidens, quæ non habent quod quid est. Sed obstat, quia Aristoteles hic de his, quæ accidentaliter dicuntur, non dicit non habere quod quid est, sed potius supponit habere illud, licet minus perfectum, ut superiori capite tradiderat, et negat illud esse idem cum eo cuius est.

Quocirca mihi valde placet expositio Alex. Alensis, quam ex Commentatore sumpsit, comparari hic quod quid est, ad primam substantiam, seu ad subjectum cui attribuitur; omnia enim quæ habent aliquo modo quod quid est, sunt ipsius primæ substantiæ. Et hoc modo clarissima est doctrina Philosophi, quod quid est esse idem cum eo cuius est, id est, cum eo subjecto cui attribuitur in eo quod quid ac per se, non vero cum eo de quo dicitur per accidens. Itaque comparat Philosophus quod quid est ad omne subjectum de quo dicitur, et duas generales regulas constituit. Prima est, respectu ejus de quo dicitur per se, esse idem cum illo; alia, respectu ejus de quo dicitur ex accidenti, non esse idem. Et

quia quod quid est substantiale, quia ut tale est, de nullo dicitur per accidens, sed tantum per se, ideo simpliciter est idem cum eo cuius est. Quod quid autem accidentale, si formaliter comparatur ad rem sui generis, et sibi per se subjectam in prædicatione, etiam est idem cum eo cuius est, ut quod quid est albedinis cum albedine, vel cum hac albedine. Quia vero hujusmodi quod quid est accidentale, potest etiam dici per accidens de substantia, ideo respectu ejus cuius hoc modo est, non est idem cum eo, quia non est ejus, ut quod quid est ejus, sed ut accidens ejus.

Atque hoc modo explicata sententia Aristotelis, aptissime per illam paratur via ad ostendendum ideas non esse separatas a rebus et substantiis particularibus, quod Aristoteles intendit. Sic etiam cessant hic quæstiones de distinctione naturæ a supposito, et de distinctione abstracti a concreto in substantiis, etiam universe conceptis, ut sunt homo et humanitas, quæ a nobis tractatæ sunt d. disp. 34.

Quæst. 1. Pertinet autem huc proprie quæstio de identitate definitionis cum definito; sed quia dialectica est, et nihil habet difficultatis, eam prætermitto.

Q. 2. Posset etiam hic tractari quæstio, quomodo definitum in communi, seu species, sit idem cum individuo, de quo per se dicitur, quæ disp. 5 de unitate individuali tractatur. Hinc tamen collige, cum Aristoteles ait, quod quid est, esse idem cum eo cuius est, non excludere omnem distinctionem rationis, sive fundatam in modo concipiendi, ut inter definitionem et definitum, sive in re concepta, ut inter speciem et individuum; excludit ergo distinctionem rei, et ex natura rei, et omnem illam, quæ impedit prædicationem formalem ac per se, et sic erit facilis littera Philosophi quoad reliqua.

CAPUT VII.

QUOMODO ET A QUO FORMÆ RERUM FIANT.

Hic incipit perficere tertiam partem disputationis contra Platonem, quod ideas non sint necessariae propter generationem, et ea occasione in hoc et sequenti capite varia distinguit principia et modos generationum, scilicet, ab arte, vel natura, vel casu, et alia, quæ latissime disputantur a nobis in disp. 48 de causa efficiente.

Quæst. 1. Hic vero specialiter disputari solet occasione textus Aristotelis, primo, an

omnia, quæ fiunt, fiant ex aliqua materia, quod tangit quæstionem illam, an Aristoteles cognoverit creationem. Sed hic Aristoteles de actionibus naturalibus loquitur; et in his verum habet generalis propositio, quæ affirmat omnia fieri ex materia alia. Et eodem modo accipienda est aliqua propositio, quam habet text. 24: *Quare, quemadmodum dicitur, impossibile est fieri, si nihil præexistat.*

Q. 2. Secundo quæri solet an omnia, quæ materiam habent, possint esse et non esse, propter verba Philosophi, text. 22: *Cuncta quæ natura fiunt, habent materiam; possibile enim est esse et non esse eorum unumquodque, hoc autem materia.* Sed in hoc textu non habet fundamentum illa quæstio, quia hic solum dicitur omne quod potest esse et non esse, id habere ex materia; non potest autem hæc affirmans propositio converti simpliciter, nec Aristoteles id dixit. Tractatur vero illa quæstio d. 13, sect. 8 et seq.

Q. 3. Tertio quæri potest, an omnia, quæ generantur ex semine, possint ex putrefactione et sine semine generari. Nam Aristoteles hic, text. 22, clare affirmat, eadem quæ ex semine fiunt, contingere fieri sine semine. Propter quod Averroes, 8 Physicor., comm. 46, de omnibus animalibus sine distinctione id affirmat. Avicen. vero, lib. 2 Sufficient., in universum negat id fieri posse; putat enim specie distingui animalia, quæ sine semine fiunt ex putrefactione, ab aliis quæ similia videntur ex semine generatis. Sed utraque opinio satis est repugnans experientiæ. Nam videmus nonnulla animalia generari ex putrefactione omnino similia iis quæ per seminalem propagationem fiunt, et in plantis idem est evidens. Et e contrario præter omnem naturalem eventum est, quod animalia perfecta, ut equi, leones, etc., generentur nisi per propriam et per se generationem.

Quapropter D. Thom. hoc loco recte distinguit, expendens accurate verba Philosophi dicentis: *Quædam enim eadem ex semine, et absque semine fiunt.* Dixit enim *quædam*, quia non est id commune omnibus. Distinctio ergo est de perfectis et imperfectis viventibus; hæc enim possunt sine semine virtute coelestium corporum causari, quia sunt adeo imperfecta, ut dispositiones ad eorum formas necessariæ casu possint in subjecto consurgere ex contingente concursu aliorum agentium; at priora viventia adeo sunt perfecta, et tam exactam ac mirabilem organisationem postulant, ut minime possint nisi a causa propria ac per

se fieri. Atque ita hoc ipsum docet experientia de utroque viventium ordine, ut dixi. Et in hac resolutione conveniunt contra Avicennam et Commentatorem sectatores utriusque scholæ D. Thom. et Scot. hic; Alexand. Alens. et alii.

Q. 4. Hinc vero nascitur altera quæstio, quænam causa inducat formas substantiales in hæc viventia, et an coelum habeat ad hoc sufficientem virtutem, de qua re dixi disp. 15, sect. 1.

Q. 5. Quæri item potest an huiusmodi rerum generatio sit dicenda causalis. Hoc vero facilem habet resolutionem; nam respectu particularium agentium est causalis, respectu vero solis non ita. Ita D. Thom., cujus sententia defenditur contra impugnationes Janduni a Javello, quæst. 10. Sed est res facilis. Aliter dici potest, illam generationem quantum ad concursum causarum disponentium materiam esse per accidens et a casu; posita vero illa dispositione per se et ex intentione agentis universalis induci talem formam substantialem, quod attigimus disputatione ult., sect. ult.

Q. 6. Præterea, hic quæri potest quomodo exemplaria artium ad suos effectus concurrant: quia Aristoteles hic ait sanitatem in materia oriri ex sanitate in mente seu sine materia. Hanc quæstionem et locum exponimus disp. 25, sect. 3.

Denique potest quæri utrum actiones immanentes sint vere actiones; ita enim expresse videtur affirmare Philosophus dum ait: *Generationum autem et motuum, hæc quidem intellectio, illa vero effectio seu factio vocatur.* De hac re late disputatum est disp. 48, sect. 2, et disp. 49, sect. 4.

CAPUT VIII.

DE EADEM RE, ET QUOD FORMA NON PER SE FIAT, SED COMPOSITUM.

Quæst. 1. Primo ab ipso Philosopho tractatur, an forma per se generetur, quam quæstionem expedivimus breviter disp. 15, sect. 4.

Q. 2. An hoc non solum in formis substantialibus, sed etiam accidentalibus verum sit, ibi num. 6, ubi breviter affirmantem partem resolvimus.

Q. 3. An formæ substantiales introducantur in materiam ab aliquo agente universali, vel a particularibus: de hac quæst. late disp. 15, sect. 2, et disp. 18, sect. 1 et 2

Q. 4. An unumquodque generet sibi simile. Hæc quæstio ex eisdem locis expedita est, et ex divisione causæ efficientis in univocam et æquivocam, quæ traditur et explicatur disput. 17, sect. 2. Solum advertenda sunt duo. Unum est Aristotelem loqui proprie de generatione, sub ea comprehendendo alterationem, quæ ad illam disponit; non vero de omni effectione; sic enim qui localiter movet, non proprie agit simile; nec per omnes actiones immanentes intendunt agentia productionem sibi similiam, sed unaquæque potentia dicitur agere id, quod proportionatum et accommodatum est ad suam perfectionem. Hæc enim non tam agunt ut se communicent, quam ut se perficiant; et ideo non agunt proprie sibi similia. Quanquam si late extendatur similitudo ad causam æquivocam, possunt etiam hæc dici agere sibi similia. Secundo igitur advertendum est, Aristotelem hic non dixisse omnia generari a sibi similibus, sed indefinite ait: *In quibusdam manifestum est, quod generans tale est, quale id quod generatur.* Est ergo generaliter et in omni proprietate verum in causis univocis; in æquivocis autem secundum eminentiam et virtualementem similitudinem; in artificialibus vero seu intellectualibus causis secundum idealem seu intentionalem representationem; et ita nullam habent difficultatem, quæ de hac re tractari solent: vide Soncin., hoc lib., quæst. 14; Javello, quæst. 12, et alios.

CAPUT IX.

DE EADEM RE DUBITATIONES NONNULLE CUM SOLUTIONIBUS EARUM.

Quæst. 1. Primo quæri solet hic de educatione formæ de potentia materiæ, quæ et qualis sit, et an aliquid formæ actu præcedat in materia. De qua re late disp. 15, sect. 2 et 3, ubi in secunda ex professo exponitur text. 29 hujus capituli.

Q. 2. Quomodo virtus seminis vel accidentales virtutes efficiant substantialem generationem; de quo late disp. 18, sect. 2.

Quæstiones etiam omnes in superiori capite annotatæ in hoc habent locum, quia ab Aristotele fere repetitur eadem doctrina.

CAPUT X.

DE QUIDDITATE IN ORDINE AD DEFINITIONEM.

Quæst. 1. Principio hic quæri posset, ad philosophumne primum pertineat de defini-

tionem disputare; sed de hoc disp. 1 proœmiali, sectione 4, ubi ostendimus formam definiendum mente, tum consequenter verbo, ad dialecticum spectare; metaphysicum vero explicare fundamentum definitionis, quod est essentia rei; tamen, quia hæc ipsa essentia et quidditas, prout in se est, difficile cognoscitur, ideo Aristoteles multa tradit de ipsa definitione prout a nobis fit, aut fieri debet, ut in ordine ad nos rationem essentiæ declaret, et maxime ut ostendat materiam pertinere ad essentialem rationem aliquarum rerum, ut hac etiam ratione contra Platonem ostendat, non posse dari talium rerum ideas a materia separatas. Hac ergo ratione in his capitibus agit de definitione, in quorum tractatione nos ea omnia, quæ mere dialectica sunt, breviter attingemus.

Q. 2. Secundo ergo inquiritur, an de ratione definitionis sit, ut partibus constet. Sed in hoc satis expressa est sententia Aristotelis hic affirmantis; et, si nomen ipsum, et munus definitionis explicetur, dubitationem non habet. Nos enim per simplices conceptus non possumus distincte cognoscere et explicare rerum essentias; et ideo ad distincte concipiendam vel explicandam naturam rei, eam in plures conceptus dividimus, ut quid ei proprium, quid commune, quid essenziale, quid accidentale sit, cognoscamus, atque ita tandem apte conjungendo conceptus essentielles rei, ipsam distincte concipiamus; eamque distinctam conceptionem, definitionem essentialem vocamus, vel mente conceptam, vel voce expressam; et proportionali modo conficimus definitiones quas descriptivas appellant. Sic ergo constat de ratione definitionis esse, ut sit oratio, et consequenter ut partes habeat, unde proprius modus venandi definitionem est per divisionem conceptuum communium usque ad proprios, alienos rejiciendo, ut latius Aristoteles, lib. 2 Poster., cap. 14.

Q. 3. Tertio, an partes definitionis correspondeant partibus rei definitæ; id enim affirmare videtur Philosophus initio hujus capituli dicens: *Sicut ratio ad rem, similiter et pars rationis ad partem rei se habet.* Idque colligi potest ex munere et fine definitionis. Nam cum distincte declaret totam rei essentiam, et ad hoc munus utatur (ut sic dicam) partialibus conceptibus, videtur necessarium ut illis correspondeant partes proportionatæ in definito. In contrarium est, quia sæpe definitum est res simplex, et non habet veras par-

tes. Item, licet eas habeat, non semper illis respondent partes definitionis, sed potius quaelibet pars definitionis dicit totam rei essentiam, licet minus distincte quam ipsa definitio; genus enim et differentia, licet sint partes definitionis, non significant partes definiti, sed totum confusa et incompleta ratione. Aliqui putant Aristotelem loqui de rebus tantum naturalibus et compositis, et in illis veram esse in universum propositionem ejus, quia generi correspondet forma generica, et differentiae forma specifica, quae distinctae sunt. Sed haec responsio primo supponit falsam sententiam de pluralitate formarum juxta ordinem praedicatorum essentialium, quam improbamus disp. 15. Deinde est contra verba Aristotelis absoluta et generalia.

Duobus ergo modis exponi potest Philosophus. Primo, ejus locutionem solum esse per proportionalem comparationem, nec esse absolutam, sed cum distributione accommodata. Vult enim partes definitionis eam proportionem inter se, et ad definitum servare, quam partes rei inter se et cum toto. Non quod necesse sit omnem rem definitam habere partes, sed quod comparatio fiat ad illam quae eas habet. Consistit autem proportio in hoc, quod partes definitionis comparantur ut potentia et actus, sicut partes rei. Altera expositio est, ut partes rei dicantur, vel partes physicae, si res physice ac proprie composita sit, quibus respondent partes definitionis, vel secundum rem, si definitio detur modo physico, vel secundum proportionem et imitationem, si definitio sit propria ac metaphysica per proprium genus et differentiam. Vel latius etiam dicantur partes rei, ipsi gradus metaphysici praecise concepti, qui per genus et differentiam, ut sunt partes definitionis, indicantur.

Q. 4. Quarta ac praecipua quaestio circa hoc caput est, utrum materia sit pars quidditativa substantiae materialis, et consequenter an in definitione talium rerum ponatur materia. Sed prior quaestio ex professo tractatur disp. 36. sect. 2, ubi cum Aristotele et D. Thoma affirmantem partem amplectimur. Ex qua sequitur in definitione quidditativa substantiarum materialium poni materiam, non ut additum, hoc enim est praeter perfectionem et naturam substantiae completam, sed ut de intrinseca essentia talium rerum existens. Ponitur autem materia in tali definitione, vel expresse, si definitio detur modo physico, ut cum dicitur homo constare corpore et anima; vel implicite, ut inclusa in genere metaphy-

sico, ut cum dicitur homo animal rationale. Denique ponitur materia in definitione secundum aliquam universalem rationem, non tamen materia signata, nam haec propria individuorum est, ut hic docet Philosophus, et D. Thomas et alii late exponunt.

Q. 5. Hinc oritur quinta quaestio, an singulare ut singulare definibile sit, et consequenter in ejus definitione poni possit materia signata. Est autem quaestio de singulari non in actu signato (ut sic dicam), id est, de communi ratione singularitatis; hoc enim modo jam aliquid commune sumitur, quod definiri suo modo potest, sicut persona, suppositum, et alia hujusmodi; sed est quaestio de singulari (ut sic dicam) exercito. Et hoc modo negat hic Aristoteles, text. 35, singulare definiri; ideo enim negat materiam signatam poni in definitione: idem habet infra, c. 15, text. 53; et supra, cap. 4, text. 13, dixerat solam speciem posse definiri proprie; et 4 Poster., cap. 7, ait individuorum neque scientiam esse, neque definitionem. Quo loco res haec ex professo tractanda est.

Non enim caret difficultate, cur non possit individuum definiri, cum possit in duos conceptus resolvi, scilicet in conceptum speciei, et propriae differentiae individualis. Quod enim quidam dicunt, non habere individuum propriam differentiam individualement, sed tantum accidens individuale, falsum est, ut ex dictis a nobis in disp. 5 constat. Praeterea de individuis perpetuis est vera scientia, ut de Deo et Angelo (nam Aristotel. solum de individuis materialibus hoc negat); cur ergo non potest eorundem esse propria definitio? Quod si illorum esse potest, etiam erit aliorum, prout abstrahuntur a tempore, et ab actuali existentia. Propter quae non desunt² qui existiment singulare ex se et natura sua esse definibile, a nobis tamen non definiri, quia propriam ejus differentiam non attingimus.

Existimo tamen quaestionem esse de nomine, et Aristotelis locutionem magis esse propriam, sicut et magis receptam. Quia definitio proprie dicta explicat essentiam rei; unde, sicut individuum non habet aliam essentiam praeterquam essentiam speciei, ita neque aliam propriam definitionem habere censetur. Item contractio speciei ad individuum est quasi materialis ratione talis entitatis; et ideo id, quod individuum addit ultra

Javell., 1. 7 Met., q. 16.

² Ant. Andr., 8 Met., q. 7.

speciem, non tam definitione propria explicatur, quam applicatione definitionis essentialis ad hanc entitatem. Proprie ergo definitur species, quae genere et differentia essentiali constat. Genera vero summa et individua non ita propriam definitionem habent, licet aliquo modo describi et explicari valeant. Quod vero de singularibus non sit scientia vel demonstratio, intelligendum est fere eodem modo, quia de eis ut talia sunt, solum contingentia et mutabilia cognoscuntur. Quod si aliqua necessaria demonstrari videntur, id semper est in vi alicujus medii universalis, et ita potius est applicatio scientiae universalis ad particularem, quam propria scientia particularium. Quod in omni re creata fortasse verum est, quia nulla res est essentialiter singularis praeter Deum, de quo perfectissima scientia esse potest. Et maxime hoc intelligitur de humana scientia, nam angelica est alterius rationis per intuitionem singularium rerum, prout in se sunt.

Q. 6. Rursus quaeri hic potest, an partes definiti sint priores ipso definito; item an loco partis definitionis liceat ejus definitionem semper ponere.

Q. 7. Quas quaestiones videtur hic proponere Aristoteles. Et priorem quidem magis ex professo tractat, et in summa respondet, partes formales esse priores, materiales vero minime. Per formales autem partes intelligit eas, quae sumuntur a forma ut sic, vel quae illi formaliter correspondent, vel denique quae sumuntur aequae universaliter ac ipsum definitum. Unde per materiales partes intelligit individuales, vel omnes illas quae contrahunt rationem definiti ad particularem materiam, quam ex vi suae formalis rationis non requirit, ut est respectu sphaerae quod aenea sit. Dicuntur autem partes formales priores definito prioritate quadam naturae, seu causalitatis, interdum etiam subsistendi consequentia, quamvis non semper, quia interdum sicut totum non potest esse sine his partibus, ita neque e converso partes extra totum, ut Aristoteles etiam hic notavit.

De altera vero quaestione nil fere Aristoteles dicit, et resolutio sumi potest ex notatis supra, c. 4. Nam si id, quod ponitur in definitione, est vere essentialis et definitionem propriam habet, nihil impedit quin loco ejus definitio ponatur; sic enim, cum homo definiatur esse animal rationale, recte dicitur esse vivens sensibile rationale; imo sic distinctior est definitio. Si vero pars definitionis sit ita

simplex, ut definitionem non habeat, non oportet loco illius descriptionem ejus ponere, ut patet in generibus summis et differentiis, et hac ratione transcendentia non ponuntur in definitionibus. Similiter, si id, quod ponitur in definitione, non sit essentialis, sed additum quoddam, non ponitur loco ejus ipsius definitio, quia saepe committeretur nugatio, aut circulus vitiosus, ut capite 4 tactum est. Et juxta haec intelligendus est idem Aristoteles, 2 Topic., c. 2.

CAPUT XI.

QUAE SINT PARTES FORMALES, QUAE VERO MATERIALES.

Quaest. 1. In hoc capite nihil novi quaerendum occurrit, nam fere nihil in eo additur, sed inculcatur iterum quaestio de materia, an sit pars essentiae specificae, necne, et pars affirmans concluditur; et hac ratione dicitur, partes formales, seu quae sunt de definitione speciei, non excludere materiam sensibilem in rebus naturalibus, nec intelligibilem in mathematicis; sed in prioribus excludere individua materiam, in posterioribus vero sensibilem. Unde partes formales dicuntur, quae secundum specificam rationem, et ad munus aliquod ratione illius conveniens, requiruntur, etiamsi materiam in universali, seu modo proportionato includant; materiales vero dicuntur, quae sunt quasi per accidens ad communem rationem speciei. Quae omnia eo tendunt, ut contra Platonem concludat rationes communes et specificas harum rerum non posse ab omni materia abstrahi.

Q. 2. Rursus inculcat quaestionem, an quod quid est, sit idem cum eo cujus est, quam supra jam tetigimus; et hic locus in particulari, et verba etiam Philosophi explicata ex professo sunt in disp. 34, sect. 5, in fine.

CAPUT XII.

EX PARTIBUS DEFINITIONIS, SEU EX GENERE ET DIFFERENTIA FIERI PER SE UNUM.

Quaest. 1. Hic prima quaestio esse potest, unde habeant definitum et definitio unitatem per se. Non est autem sensus unde habeant unitatem, definitum et definitio inter se comparata; hoc enim jam est actum, habent enim illam ex identitate; sed est sensus, cum definitio plura dicat vel contineat, unde habeat definitum, de quo illa omnia dicuntur, quod sit unum et non plura. Idemque consequenter de ipsa definitione intelligendum est. Et

resolutio est per se satis clara. Definitio enim una est, quia constat genere et differentia, quæ comparantur ut propria potentia et actus, et simili modo definitum est unum, quia essentia ejus constat genere et differentia ut proprio actu et potentia metaphysicis, ac per se ordinatis; ex hujusmodi autem actu et potentia semper fit unum per se, etiam in rebus physicis, ut infra, lib. 8, docetur de materia et forma, et sumitur ex lib. 2 de Anima, textu 7; ergo multo magis ex metaphysicis. Quod probatur ex altera ratione Philosophi in præsentia, quia, videlicet, *genus non est præter ipsas species*, seu extra illas; unde tantum est ipsa essentia speciei confuse concepta. Et (ut recte D. Thom. declarat) ideo genus non potest esse sine speciebus, quia *formæ specierum non sunt aliæ a forma generis*; ergo in re dicunt eandem essentiam, solumque differunt, ut determinabile et determinans secundum rationem; componunt ergo unum per se. Hac ergo de causa, tam definitum, quam definitio habent unitatem propriam.

Sed est advertendum, definitionem et definitum posse considerari, vel ut sunt formaliter in mente, vel ut sunt objective. Priori modo definitio est proprie, et secundum rem composita ex conceptibus mentis re ipsa diversis; dicitur tamen habere unitatem ad modum totius cujusdam artificialis, ob subordinationem et conjunctionem aliquam talium conceptuum. Objective autem non habet compositionem realem ex vi generis et differentia, sed solum rationis, per denominationem a compositione conceptuum mentis. Definitum autem neutro modo habet compositionem rei, sed tantum rationis, etiam ex vi generis et differentia. Hoc autem nomen, *definitum*, proprius dici videtur de conceptu objectivo quam de formali, licet e converso *definitio* proprius videatur dici de conceptu formali quam de objectivo; et ideo hæc unitas magis cernitur per se in definito, quam in definitione; atque ita Aristoteles in hoc capite præcipue loquitur de unitate per se ipsius definiti seu essentia, quatenus ex genere et differentia componitur. De hac autem compositione et extremorum distinctione, et comparatione, videnda sunt quæ late tractantur disp. 6, sect. 9, 10 et 11.

Q. 2. Quæri vero ulterius potest, an genus possit extra omnes species reperiri. Et ratio dubii est, nam Aristoteles sub disjunctione dicit: *Genus non est præter eas, quæ ut species generis sunt, aut si est quidem, sed tan*

quam materia est. Unde innuere videtur, posse genus interdum reperiri extra species, saltem per modum informis materia. In contrarium est, quia genus nullo modo potest extra omnes species reperiri, cum in re ab ipsis non distinguatur, nec dicat aliam essentiam ab ipsis.

Duobus modis intelligi potest genus esse extra omnes species: uno modo realiter per separationem in re ipsa; et hoc modo simpliciter est impossibile genus esse extra species, ut rationes factæ concludunt, et hoc ubique docuit Aristoteles agens contra ideas Platonis, et inferens hoc inconueniens, quod si darentur ideæ specierum abstractæ ab individuis, dandæ essent ideæ generum separatæ ab speciebus. Si ergo de hac separatione hic textus intelligatur, ut communiter intelligitur a D. Thoma, et aliis, disjunctio solum additur ad tollendam quarundam vocum æquivocationem, quæ videntur significare genera quæ separantur ab speciebus, re tamen vera ut sic non significant genera, sed partem materialem totius compositi, ut patet in exemplo *vocis*, quo Aristoteles utitur: *vox* enim significare potest articulatam sonum in communi, et ut sic est genus; ut vero significare potest tantum sonum ut capacem talis formationis, est materia. Et idem est de *corpore*, ut D. Thomas hic notat; nam ut significat compositum ex materia et forma substantiali in communi, est genus, et ut sic non est ullo modo separabile ab omnibus speciebus; ut vero significat primum subjectum aptum informari substantialiter, dicit materiam. Alio vero modo dici potest genus esse separabile ab speciebus secundum rationem, ita ut non sit prædicabile de illis, et hoc modo etiam est verum dictum Aristotelis, vel non esse separabile, vel non sumi ut genus, sed ut materiam. Et ex utroque membro concluditur intentum, nempe genus non esse separabile propter identitatem et unitatem, et, quatenus separatur aliquo modo, significari, vel concipi ut materiam, et ideo aptum esse ad componendum per se unum cum differentia.

Q. 3. Tertia quæstio esse potest, quomodo verum sit differentiam superiorem dividi per inferiores; sic enim Philosophus ait: *Oportet dividi differentia differentiam*. Est autem ratio dubii, quia differentia indivisibilis videtur, alioqui si differentia per differentias divisibilis est, et in infinitum procedetur, et non constituet speciem indivisibilem. Respondetur, Aristotelem clare loqui de differentiis

subalternis, quas dividi dicit, non quia ipsæ ut differentia sunt, dividantur, sed quia constitutum ex illis, ut tale est, amplius est divisibile per alias formales differentias. Nec proceditur in infinitum, quia in aliqua ultima differentia sistitur, ut idem Aristoteles dicit. Neque etiam fit, ut talis differentia non constituat speciem, sed ut non constituat speciem ultimam.

Advertit vero Philosophus hanc divisionem debere esse formalem, ita ut posterior differentia per se determinet priorem, et sit modus seu actus ejus. Intellige autem aliquando posteriorem differentiam esse ejusdem ordinis cum priori, et tunc esse solum quasi determinationem ejus in eadem latitudine, ut sensibile determinatur per talem sentiendi modum; interdum vero posteriorem differentiam pertinere ad superiorem ordinem, et secum evehere priorem differentiam, quæ modo rationale comparatur ad sensibile. Et tunc non solum determinat illam quasi modificando intra suum gradum, sed addendo etiam gradum superiorem; tamen quia illud additum est formalis actuatio prioris gradus, simulque est perfectio illius intra suum gradum, non solum illa est propria et formalis differentia, verum etiam est perfectissima.

Q. 4. Quarta quæstio est, num differentia inferior superiorem includat. Id enim affirmare videtur Philosophus, cum ait: *Si ergo hæc ita se habent, manifestum est quod ultima differentia rei substantia erit, et definitio*; et infra: *Si igitur differentia differentia fiat, una quæ ultima est, erit species et substantia*. Adhibetque exemplum in his, *animal habens pedes, bipes*; nam hæc secunda includit primam, ut per se constat, et hinc concludit in definitione non esse ponendam, nisi ultimam differentiam; nam si simul priores ponantur, committetur nugatio, ut si in dicto exemplo dicatur *animal habens pedes, bipes*. In contrarium vero est, quia differentia superior includitur in genere, ut sensibile in animali; ergo non potest includi in differentia inferiori. Patet consequentia, tum quia genus omnino extra rationem differentia est, ut in lib. 3 est dictum; tum etiam quia alias semper committeretur nugatio adjungendo differentiam generi, quod est plane falsum. Item quoties in definitione ponitur genus remotum, non satis est ponere differentiam ultimam, sed oportet addere intermedias, ut hic etiam dicitur; ergo non includuntur in ultima; alias esset nugatio.

Aliqui exponunt, et significat S. Thomas, Aristotelem loqui de differentia, non secundum præcisum conceptum ejus, ut est pars definitionis, sed ut est quoddam totum includens confuse, non solum superiores differentias, sed etiam genus ipsum. Nam solum in hoc sensu potest esse verum, quod differentia ultima sit substantia rei et definitio, nimirum æquivalenter et implicite. Aliter Alensis indicat, et etiam Scotus ait, ultimam differentiam appellari substantiam rei et definitionem, quia complet illam, non quia omnia superiora includat, sed quia illa per se supponit, et necessaria consecutione, cui ultima differentia convenit, necesse est omnes superiores convenire. Sed, licet hæc vera sint, tamen non sufficiunt ad explicandam Aristotelis argumentationem, nimirum committi nugationem, si simul cum ultima differentia superiores in definitione ponantur. Nam hoc, per se loquendo, non sequitur; dicendo enim *vivens sensibile rationale*, non committitur nugatio, etiamsi *rationale* sumptum confuse et per modum totius superiora omnia includat, quia in illa definitione non ita adjungitur, sed secundum suam præcisam rationem. Neque etiam committitur nugatio propterea quod *rationale* per se supponat superiora, et implicite ac illative illa indicet; satis est enim quod illa formaliter non includat. Videtur ergo Aristoteles sentire ultimam differentiam formaliter includere superiores, et ideo committi nugationem. Idque videtur clarum in exemplo Aristotelis; nam hæc differentia *bipes*, includit formaliter hanc superiorem, scilicet, *habere pedes*.

Dicendum nihilominus est per se loquendo differentiam ultimam non includere formaliter superiores, sed præsuppositive aut confuse, ut citati auctores vere dixerunt. Ex qua etiam fit non committi nugationem, per se loquendo et generaliter, ponendo in definitione plures differentias per se subordinatas, quando definitio non datur per genus proximum, sed per remotum. Et hoc etiam est certissimum, et sumitur ex eodem Aristotele in hoc capite. Aliquando vero talis esse potest divisio differentiarum, ut in conceptu unius alia formaliter includatur, et fiat repetitio utramque ponendo, ut in dicto exemplo Aristotelis. Quo indicio particulari utitur Aristoteles, ut ostendat ultimam differentiam esse actum per se superiorem, et completivam unius essentia definiti, quod erat in hoc discursu intentum. Nam ex hoc indicio sumi potest